

LLENGUATGES ENTENEDORS: DEL LLENGUATGE FÀCIL AL LLENGUATGE PLANER EN TEXTOS ESCRITS I ORALS

Anna Matamala*

Resum

Aquest article aborda els llenguatges entenedors, des del llenguatge fàcil fins al llenguatge planer, tant en textos escrits com en textos orals. Dona compte de la variació denominativa a l'entorn d'aquests conceptes i presenta un seguit de pràctiques i recomanacions amb una atenció especial a la situació a Catalunya. Es mostra el panorama legislatiu català i algunes experiències en diversos àmbits. L'article també discuteix tres reptes: la necessitat d'investigacions empíriques sobre les pautes existents, el paper de la tecnologia i la necessitat d'anar més enllà del text escrit.

Paraules clau: accessibilitat; comprensió; comunicació clara; lectura fàcil; llenguatge entenedor; llenguatge fàcil; llenguatge planer.

EASY-TO-UNDERSTAND LANGUAGES: FROM EASY TO PLAIN LANGUAGE IN WRITTEN AND SPOKEN TEXTS

Abstract

This article deals with easy-to-understand languages, ranging from easy to plain language, in both written and spoken texts. It provides an account of the variations in nomenclature in this field, and provides a series of practices and tips, with particular regard to the situation in Catalonia. It outlines the legislative panorama there and highlights some experiences in a number of different contexts. It also discusses three challenges: the need for empirical research into current guidelines, the role of technology, and the need to go beyond the written word.

Keywords: accessibility; comprehension; clear communication; easy-to-read; easy-to-understand language; easy language; plain language.

* Anna Matamala, catedràtica de Traducció de la Universitat Autònoma de Barcelona, investigadora principal del grup de recerca TransMedia Catalonia i directora de la xarxa de transferència AccessCat. anna.matamala@uab.cat. @anna_matamala. 0002-1607-9011.

Recepció de l'article: 07.06.2024. Avaluacions: 30.09.2024 i 08.10.2024. Acceptació de la versió final: 17.10.2024.

Citació recomanada: Matamala, Anna. (2024). Llenguatges entenedors: del llenguatge fàcil al llenguatge planer en textos escrits i orals. *Revista de Llengua i Dret, Journal of Language and Law*, 82, 12-29. <https://doi.org/10.58992/rld.i82.2024.4293>

Sumari

1 Introducció

2 Els llenguatges entenedors

3 Visió històrica: normes i recomanacions

4 La norma ISO/IEC 23859:2023

5 Panorama legislatiu català

6 De l'àmbit juridicoadministratiu a l'àmbit audiovisual o literari

7 Els reptes

7.1 El repte de la recerca empírica

7.2 El repte de la tecnologia

7.3. El repte de la llengua oral: el cas del projecte EASIT

8 Conclusions

9 Referències

1 Introducció¹

La Declaració Universal de Drets Humans reconeix, entre d'altres, el dret de tota persona a l'educació, a la llibertat de moviments i a la participació en el govern i en la vida cultural. Per exercir aquests drets, l'accessibilitat és un pilar fonamental: sense entorns, productes i serveis accessibles, difícilment es podran exercir de manera plena els drets recollits en la Declaració.

La [Convenció dels Drets de les Persones amb Discapacitat de les Nacions Unides](#), que l'Assemblea General va adoptar el 2006 i que va entrar en vigor el 2008, inclou l'accessibilitat com un dels seus pilars i la defineix en els termes següents en l'article 9:

A fi que les persones amb discapacitat puguin viure independentment i participar plenament en tots els aspectes de la vida, els estats part han d'adoptar mesures pertinents per assegurar l'accés de les persones amb discapacitat, en igualtat de condicions amb les altres, a l'entorn físic, el transport, la informació i les comunicacions, inclosos els sistemes i les tecnologies de la informació i les comunicacions, i a altres serveis i instal·lacions oberts al públic o d'ús públic, tant en zones urbanes com en rurals. Aquestes mesures, que inclouran la identificació i l'eliminació d'obstacles i barreres d'accés, s'han d'aplicar, entre d'altres, a:

- a) Els edificis, les vies públiques, el transport i altres instal·lacions exteriors i interiors com ara escoles, habitatges, instal·lacions mèdiques i llocs de treball;
- b) Els serveis d'informació, comunicacions i d'un altre tipus, inclosos els serveis electrònics i d'emergència.

Aquesta definició estableix que l'accessibilitat no s'ha d'entendre únicament en un sentit físic, sinó que l'accessibilitat a la informació i la comunicació és també fonamental per garantir la vida independent i la plena participació de totes les persones.

Els serveis d'accessibilitat vinculats a la informació i la comunicació són múltiples: l'audiodescripció, la subtitulació, la interpretació en llengua de signes, l'audiosubtitulació, l'audiointroducció o les visites tàctils en són alguns exemples (Matamala, 2019). En aquest article ens centrarem en els llenguatges entenedors, que comprenen des del llenguatge fàcil fins al llenguatge planer.

En primer lloc, definirem diversos termes i conceptes. Tot seguit, presentarem pràctiques i recomanacions existents i farem èmfasi en la situació a Catalunya, amb especial atenció al Codi d'accessibilitat de Catalunya. També discutirem tres reptes relacionats amb la recerca.

L'article no se centra únicament en l'àmbit del llenguatge juridicoadministratiu, sinó que vol oferir un panorama general dels llenguatges entenedors que ens ajudi a copsar els reptes i oportunitats en diversos àmbits.

2 Els llenguatges entenedors

La confusió terminològica en els termes vinculats als llenguatges entenedors és considerable. En català hi trobem termes com ara *lectura fàcil*, *llenguatge ciutadà*, *llenguatge clar*, *llenguatge fàcil de comprendre*,

¹ Aquest article forma part del projecte WEL (Del text escrit al text oral en lectura fàcil: audiofàcils en visites culturals i videojocs), finançat pel Ministeri de Ciència, Innovació i Universitats d'Espanya (PIC2022-137058NB-I00) i del projecte ENACT (101180057, convocatòria CREA-CROSS-2024-JOURPART de la Comissió Europea). L'autora forma part del grup de recerca TransMedia Catalonia, finançat per AGAUR (2021SGR00077), i lidera la xarxa de transferència AccessCat, també finançada per AGAUR (2021XARDI00007).

Llenguatge planer o comunicació clara. Si eixamplem la mirada i mirem altres llengües com ara l'anglès, també observem una gran varietat denominativa: *easy language, easy-to-read language, easy-to-understand language, easy read, easy-read, easy reading, clear language, plain language, clear communication, simplified language* o *simple language*.

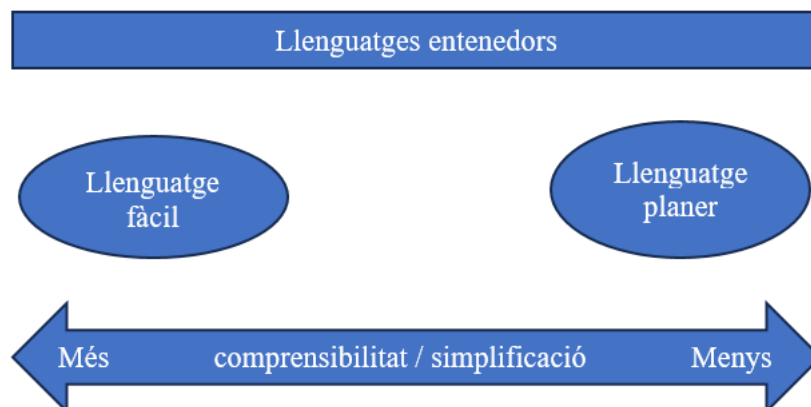
Un component dels termes sol fer referència a conceptes com ara clar, fàcil, planer, simple o simplificat, adjectius que a vegades generen reticències. Un altre component sol fer referència a lectura, comunicació o llenguatge. Tot i que *lectura* ha estat el terme que s'ha fet servir tradicionalment, diverses veus defensen la necessitat d'anar més enllà del text escrit i incloure textos orals (Maaß, 2020; Matamala, 2022).

En aquest article seguim la proposta del projecte EASIT, les investigacions de Maaß et al. (2020) i la norma ISO/IEC 23859:2023, i adoptem el terme anglès *easy-to-understand language*, que traduïm com a *llenguatge entenedor*. Tot i que en algunes publicacions l'hem traduït com a *llenguatge fàcil de comprendre*, pensem que el terme *llenguatge entenedor* transmet el mateix significat de manera més concisa. Els llenguatges entenedors inclourien totes aquelles varietats lingüístiques que tenen com a objectiu millorar el grau de comprensibilitat d'un text.

En aquest contínuum de variació lingüística, hi tindríem en un extrem el llenguatge més comprensible i més simplificat, anomenat tradicionalment *lectura fàcil*, però que aquí anomenem *llenguatge fàcil*. Aquesta traducció està en línia amb propostes actuals a escala europea (Lindholm i Vanhatalo, 2021) i amb la norma ISO/IEC 23859:2023, i permet donar compte no solament de la simplificació de textos escrits que es llegeixen sinó també de textos orals que s'escolten. A l'altre extrem del contínuum hi tindríem el llenguatge menys comprensible i menys simplificat, però encara entenedor, que aquí anomenem *llenguatge planer*, d'acord amb el TERMCAT. A mode de comparació, de la mateixa manera que tenim llenguatges d'especialitat vinculats a l'eix temàtic de la variació lingüística, podem tenir llenguatges entenedors vinculats a l'eix de la comprensibilitat.

Gràfic 1

Contínuum dels llenguatges entenedors

Nota. Elaboració pròpia

La diferència entre un extrem del contínuum i l'altre es trobaria no solament en el grau de simplificació lingüística sinó també en els destinataris i els possibles elements que faciliten la comprensibilitat dels textos. El llenguatge fàcil, adreçat inicialment a persones amb discapacitat cognitiva, està pensat sobretot per a persones amb dificultats de lectura o de comprensió. Aquestes dificultats poden deure's a diverses situacions: l'edat, una baixa alfabetització, el fet d'estar aprenent una llengua, una discapacitat o una situació puntual d'estrès, entre d'altres. D'altra banda, el llenguatge planer estaria pensat per a tothom, sense que hi hagi una dificultat de lectura o comprensió específica.

Lindholm i Vanhatalo (2021, p. 18) consideren que els tipus de documents són un altre tret diferenciador: mentre que el llenguatge planer se sol relacionar amb documents institucionals i pretén simplificar el llenguatge jurídic o administratiu per als no professionals, el llenguatge fàcil es vincula a textos escrits i orals de diverses tipologies. Encara hi podríem afegir una tercera característica: la disposició dels textos escrits i els elements paratextuals que l'acompanyen. Per bé que els textos en llenguatge planer fan ús dels elements visuals i gràfics per facilitar-ne la comprensió, els textos en llenguatge fàcil solen tenir un disseny més pautat, amb línies de text curtes que visualment l'identifiquen com a tal. Tampoc no és estrany trobar glosses o glossaris per facilitar la comprensió dels textos en llenguatge fàcil.

La relació del llenguatge fàcil amb un perfil de destinatari concret i la fàcil identificació visual dels textos en aquesta varietat han generat reticències. Aquest problema d'acceptabilitat el posa sobre la taula Maaß (2020), que proposa com a solució el desenvolupament del que anomena *easy language plus*, una versió intermèdia a cavall d'aquests dos pols de simplificació. Maaß argumenta que, mentre que el llenguatge fàcil fa que els textos es puguin percebre i comprendre més bé, el llenguatge planer té a favor una acceptabilitat més gran que genera menys estigma.

3 Visió històrica: normes i recomanacions

En aquest apartat ens centrem en primer lloc en el llenguatge fàcil (anomenat tradicionalment *lectura fàcil*) i tot seguit en el llenguatge planer.

El llenguatge fàcil té l'origen a Suècia i els països nòrdics els anys seixanta del segle passat. A Catalunya l'origen es remunta a l'informe de Mayol i Salvador (1999), que analitzava la situació a Europa i feia propostes sobre la seva aplicació a Catalunya. Aquest informe incloïa una traducció al català de les recomanacions de la International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA, 2010), en la seva versió inicial del 1997, considerades una referència en l'àmbit.

El 2001, un grup de professionals del món de l'educació i les biblioteques van crear un grup de treball de Lectura Fàcil al Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya. El 2003 es va fundar l'Associació Lectura Fàcil i el 2005 es va organitzar la primera trobada internacional sobre Lectura Fàcil a Espanya. L'Associació Lectura Fàcil ha estat molt activa en l'adaptació d'obres literàries, a més de contingut informatiu, administratiu i jurídic, en la promoció dels Clubs de Lectura Fàcil, i en la formació.

Entre 2013 i 2017 van sorgir diverses associacions en zones d'Espanya com ara Madrid i l'Aragó i el 2016 es va constituir la Xarxa de Lectura Fàcil, que incorpora associacions de l'Amèrica Llatina. En l'àmbit espanyol, Plena Inclusión ha estat una associació de referència: ha creat materials docents, ha publicat adaptacions de textos a lectura fàcil i també recomanacions com ara *Lectura Fàcil: métodos de redacción y evaluación* (2012).

Quant a les directrius sobre el llenguatge fàcil, un document central són les normes IFLA, esmentades anteriorment. Aquestes directrius descriuen alguns dels principals destinataris d'aquests tipus de textos i fan recomanacions de redacció. També hi ha disponible en català una traducció de les normes de la International League of Societies for Persons with Mental Handicap - European Association (ILSMH-EA) (Freyhoff et al., 1998), coneguda com a Inclusion Europe des de 2000. Arran del projecte Pathway, el 2010 Inclusion Europe publica les normes *Information for all: European standards for making information easy to read and understand*, disponibles en diverses llengües però no en català (Inclusion Europe, 2010). Inclouen recomanacions sobre informació escrita, electrònica, en format vídeo i àudio.

Una fita clau és la norma *UNE 153101 EX Lectura Fàcil. Pautas y recomendaciones para la elaboración de documentos* (UNE, 2018), d'abast estatal. Aquesta norma defineix el terme *lectura fàcil* com un mètode

que recull un conjunt de pautes i recomanacions relatives a la redacció de textos, al disseny i la maquetació de documents, i a la validació de la comprensibilitat d'aquests documents, destinat a fer accessible la informació a les persones amb dificultats de comprensió lectora. La norma diferencia entre l'adaptació i la creació de documents, i aporta consells sobre els passos que cal seguir en tots dos processos. Un aspecte central de la norma és la inclusió de la validació, és a dir, l'avaluació per part d'usuaris finals amb dificultats de comprensió lectora. Les pautes fan referència a l'ortotipografia, el lèxic i la sintaxi, l'organització del text i l'estil, i també a la presentació i disseny del document. També inclouen recomanacions sobre l'ús d'imatges i complements paratextuals de suport (per exemple, índex, glosses, glossaris, resums, activitats de comprensió, mapes i gràfics).

Amb una visió més àmplia, hi ha la norma ISO/IEC 23859:2023, que vol abastar diversos llenguatges entenedors. Aquesta norma es va emmirallar en la norma espanyola, però va adoptar una dimensió internacional (vegeu apartat 4).

Quant al llenguatge planer, els Estats Units i el Regne Unit tenen una llarga tradició que es remunta, respectivament, a la dècada dels seixanta i setanta del segle passat i neix sobretot en els àmbits jurídics i de comunicació ciutadana (Mazur, 2000; Montolí i Tascón, 2020). Aquest moviment cívic reclamava el dret de tots els ciutadans d'entendre el que l'administració comunicava. A Europa la campanya *Fight the Fog* iniciada per un equip de traductors va empènyer la Comissió Europea a posar en marxa la campanya *Clear Writing* el 2009. Aquest mateix terme és el que fa servir la Comissió Europea en actes més recents com ara *Clear Writing for Europe* 2019, 2021 i 2023.

Cutts (2020), amb l'*Oxford Guide to Plain Language*, és una referència en anglès, juntament amb les *Federal Plain Language Guidelines* dels Estats Units (PLAIN, 2011) i la norma ISO de llenguatge planer (ISO 24495-1:2023). Segons les normes de PLAIN (Plain Language Action and Information Network), l'objectiu del llenguatge planer és que els lectors trobin el que necessiten, entenguin el que troben i facin servir allò que troben per al que ho necessitin. El document aborda cinc aspectes principals: el lector, l'organització, la redacció, la redacció per al web i l'avaluació. Quant a la norma ISO 24495-1:2023, fa recomanacions sobre la identificació dels lectors, el tipus de document i el context de lectura; sobre l'estructuració i el disseny; sobre la redacció i els elements de suport, i també sobre l'avaluació. Tot i tenir l'origen en entorns juridicoadministratius, el llenguatge planer va més enllà d'aquests àmbits.

Cassany (2005) i Gelpí (2006) revisen el desenvolupament del llenguatge planer a Espanya. Cassany posa de relleu els reptes de llengües com ara el català, el basc o el gallec en la creació d'un model lingüístic administratiu que sigui més adequat a les necessitats dels destinataris. Aquesta voluntat d'ensenyar a escriure de manera clara ha estat una constant de Cassany, amb obres àmpliament reconegudes. Gelpí, per la seva banda, presenta una panoràmica del llenguatge planer a Espanya, però destaca que és a Catalunya on aquesta modalitat es desenvolupa més, sobretot en l'àmbit jurídic i administratiu. Entre el 1980 i el 1990 sorgeixen els primers treballs sobre llenguatge planer, majoritàriament en català, centrats a recuperar el registre escrit després de la dictadura. A partir del 1990, segons la mateixa autora, es produeix el màxim desplegament i es publiquen recomanacions de redacció planera. Així, doncs, no es tracta només de simplificar, sinó més aviat de definir un estil de redacció.

D'aleshores ençà, la tasca ha continuat, amb la publicació de múltiples recomanacions (vegeu el portal [Compendium.cat](#)), però ha estat més recentment que les administracions han donat un nou impuls al llenguatge planer, amb el Codi d'accessibilitat o l'Acord GOV/29/2024, de 6 de febrer (vegeu apartat 5). Així, el 2022 l'Ajuntament de Barcelona publica *Siguem clars. Guia de comunicació clara per a administracions* i el 2023 la Generalitat de Catalunya publica la *Guia de comunicació clara*.

La primera publicació defineix la comunicació clara com "transmetre la informació rellevant de manera fàcil, directa, transparent, simple i eficaç" (Ajuntament de Barcelona, 2022, p. 9) i posa l'èmfasi en la necessitat de

bons textos i bon disseny. D'una banda, la lecturabilitat “garanteix que els textos s’entenguin sense esforç” (ib.) i per això es recorre a l’estructura i l’organització de la informació, l’adequació de la sintaxi i la claredat lèxica. De l’altra, la llegibilitat “assegura la facilitat en la lectura atesa la tipografia, l’espai entre lletres i la longitud dels paràgrafs” (ib.). Posant l’usuari al centre, la guia estableix set passos per a una comunicació clara: planifica, estructura, escriu clar i simplifica, edita, complementa, afegeix recursos, dissenya, i revisa i fes proves.

Per la seva banda, la guia de la Generalitat defineix el llenguatge planer fent servir la definició del TERMCAT: “un estil d’escriptura simple i eficient que permet als lectors comprendre fàcilment el text escrit, que es basa en l’ús d’expressions concises i clares, una estructura lingüística i ordenada i un bon disseny del document”. La comunicació clara la defineix com “la transmissió directa, transparent i eficaç d’informació rellevant per a la ciutadania a través de qualsevol tipus de canal i mitjans”. Aquesta comunicació es fonamenta en unes “normes de redacció que faciliten la comprensió de textos, així com uns models d’estructura entenedora i un disseny gràfic adequat”, i és sobre aquests tres aspectes que la guia aporta recomanacions.

En l’àmbit espanyol, destaca la constitució de la Comisión de Modernización del Lenguaje Jurídico el 2000, que ha publicat recomanacions. Així mateix, el juny de 2022 es constitueix la Red Panhispánica de Lenguaje Claro y Accesible, impulsada per la Real Academia Española, amb l’objectiu de fomentar el llenguatge planer com a fonament dels valors democràtics i promoure el compromís de les autoritats perquè el llenguatge planer sigui una realitat en tots els àmbits de la vida pública.

4 La norma ISO/IEC 23859:2023

Dediquem un apartat a aquesta norma perquè abasta tot el contínuum que comentàvem abans, des del llenguatge fàcil fins al llenguatge planer, i té una visió internacional. La norma té com a objectiu fer recomanacions perquè els textos escrits siguin entenedors, en qualsevol interfície d’usuari, independentment del format. Així, doncs, les recomanacions són aplicables a textos escrits, digitals o impresos, en múltiples suports i continguts. Per exemple, un llibre electrònic conté textos escrits, però també hi ha textos escrits en un web o fins i tot en una pel·lícula.

La norma té una voluntat internacional, de manera que té en compte elements aplicables a diverses llengües. A més, com totes les normes ISO, és fruit d’un procés de consens en què s’han tingut en compte les pràctiques i sensibilitats de països d’arreu del món.

Cal destacar que la norma no se centra només en el llenguatge fàcil o el llenguatge planer, sinó que abasta diversos graus de simplificació o comprensibilitat i, en conseqüència, fa servir com a marc el terme *easy-to-understand language*, traduït aquí com a llenguatge entenedor. Defineix el llenguatge entenedor com a qualsevol varietat lingüística que millora la comprensibilitat. Per redactar la norma, es va fer un buidatge de recomanacions i estudis sobre el tema i es va identificar que el llenguatge fàcil i el llenguatge planer tenien punts en comú però també especificitats, de les quals es dona compte.

La norma ISO/IEC 23859:2023 considera que els usuaris poden necessitar contingut fàcil per diversos motius: les circumstàncies en què té lloc la interacció (per exemple, una situació estressant), les capacitats dels usuaris (per exemple, lingüístiques o cognitives) o el coneixement previ o interès pel tema.

Pel que fa a processos, la norma en defineix tres de centrals: el procés de creació, el procés d’adaptació i el procés d’avaluació. Així, s’explica que els textos entenedors es poden crear de zero o es poden adaptar a partir d’un document existent. Quant a l’avaluació, es recomana incloure experts i usuaris de bon començament per dur a terme de manera iterativa una avaluació tècnica i una avaluació d’usuari. El

document reconeix que algunes normes com ara l'espanyola estableixen com a requisit la validació d'usuaris. Ara bé, també admet que en certs continguts pot ser difícil una validació de cada document prèvia a la publicació (per exemple, un portal de notícies d'última hora). En aquest cas, es pot fer servir una avaluació experta i recollir l'opinió dels usuaris posteriorment.

El document dona pautes lingüístiques sobre vocabulari, números, abreviacions, ortografia, puntuació, mots compostos, gramàtica, frases, estil i sentits figurats. També hi ha pautes sobre la presentació del contingut i es posa èmfasi en la necessitat que l'usuari pugui personalitzar la configuració. L'estructura, els títols, la justificació, l'espai entre línies, les columnes o marges, la numeració de pàgines, els tipus de lletra, el contrast, el color o la qualitat del paper són aspectes que també es detallen. Una secció aborda específicament l'ús d'elements paratextuals verbals i no verbals que poden facilitar la comprensió, com ara les imatges, els índexs, les glosses, els glossaris, els resums o les activitats de comprensió, en línia amb la norma UNE.

La norma ISO té molt present el concepte de multimodalitat, i té un apartat dedicat exclusivament a la creació d'alternatives al text escrit en format àudio. En aquest sentit, una innovació és que considera els textos escrits en formats audiovisuals, com ara els textos que apareixen en pantalla o els subtítols. A més, hi ha un apartat breu sobre la possibilitat de crear serveis d'accessibilitat híbrids (per exemple, subtítols o audiodescripcions fàcils) i dona consells sobre la manera d'identificar i accedir a contingut en llenguatges entenedors. El darrer apartat recomana incloure consideracions sobre les licitacions públiques.

Bona part de les pautes que inclou aquesta norma són compartides pel llenguatge fàcil i el llenguatge planer. En presentem unes quantes, en una llista no exhaustiva:

- Fer servir un vocabulari adequat al lector, tot evitant termes abstractes i complexos.
- Evitar l'ús d'abreviacions, tret que siguin conegudes o s'expliquin.
- Evitar l'ús de frases innecessàriament llargues.
- Establir una estructura clara que ajudi a identificar la informació important de manera fàcil i ràpida.
- Fer servir elements de disseny i de suport visual per facilitar la lectura.

Ara bé, hi ha algunes especificitats, i fins i tot petites diferències, com les que resumim a tall d'exemple:

- En el llenguatge fàcil el text es presenta generalment en línies curtes que queden tallades després de la puntuació.
- Mentre que en el llenguatge planer es poden fer servir taules, no se solen recomanar en el llenguatge fàcil.
- Pel que fa als elements paratextuals, les glosses i activitats de comprensió solen ser més pròpies del llenguatge fàcil.

5 Panorama legislatiu català

Tornant al context de Catalunya, i centrant-nos en el panorama legislatiu, trobem referències a les diverses variants dels llenguatges entenedors en la Llei 13/2014, del 30 d'octubre, d'accessibilitat. Dins l'article 29, de definicions sobre l'accessibilitat en la comunicació, els materials de lectura fàcil es defineixen en els termes següents:

Els que han estat elaborats a partir de les directrius internacionals d'Inclusion Europe, xarxa europea de representació de les persones amb discapacitat intel·lectual, i de l'IFLA, federació internacional d'associacions de biblioteques, i que promouen una simplificació dels textos amb l'objectiu de fer-los

accessibles a tota la ciutadania, simplificació que consisteix en la utilització d'un llenguatge planer i directe, un contingut assequible per als destinataris i un disseny que harmonitzi contingut i formes.

Hi ha tres referències més: en l'article 26, sobre condicions d'accessibilitat dels serveis d'ús públic; en l'article 32, sobre les condicions d'accessibilitat en la comunicació en l'àmbit de l'ensenyament, i en l'article 33, sobre l'accessibilitat en la comunicació en la relació amb les administracions públiques i amb els proveïdors de serveis públics. Reproduïm els tres fragments en l'ordre indicat:

Els proveïdors de serveis d'ús públic han de proporcionar als usuaris que ho requereixin informació accessible sobre els serveis, que han de tenir disponible en documents en format de lectura fàcil, en sistema Braille, amb lletra ampliada o amb sistemes alternatius. [art. 26.1]

Ha de garantir l'accés a materials educatius en format de lectura fàcil i amb lletra ampliada als alumnes que tenen dificultats de lectura degudes a discapacitats cognitives, trastorns de l'aprenentatge o altres factors causals, i ha de garantir que els professionals que han d'atendre aquests alumnes coneixen les estratègies d'aprenentatge i les ajudes tècniques adequades per a aquests casos. [art. 32.2.c]

Les administracions públiques i els proveïdors de serveis públics han de facilitar a les persones amb discapacitats sensorials que ho requereixin l'accés a la informació, especialment la més rellevant, mitjançant la utilització de sistemes i mitjans que combinin la comunicació auditiva, la tàtil i la visual. També han de promoure que textos d'interès públic i formularis d'ús freqüent s'ofereixin en format de lectura fàcil, en sistema Braille, amb lletra ampliada o amb altres sistemes alternatius, i que les targetes acreditatives de la condició d'usuaris de serveis públics incorporin el sistema Braille i la lletra ampliada per facilitar-ne la identificació. [art. 33.3]

No trobem referències a la comunicació clara o el llenguatge planer, però sí que es parla de llenguatge entenedor en l'article 35, sobre "Condicions d'accessibilitat de les activitats culturals, esportives i de lleure":

1. Les activitats culturals, esportives o de lleure i els actes públics de naturalesa anàloga han de garantir les suficients condicions d'accessibilitat en la comunicació, progressivament, perquè les persones amb discapacitat física, sensorial o intel·lectual puguin gaudir-ne, comprendre'ls i participar-hi, si s'escau [sic], i han d'oferir la informació mitjançant un llenguatge entenedor, d'acord amb el que sigui determinat per reglament segons el tipus d'activitat.

Aquesta llei es desplega en el Decret 209/2023, de 28 de novembre, pel qual s'aprova el Codi d'accessibilitat de Catalunya. Aquest decret no inclou el terme *comunicació clara* ni *llenguatge planer* en cap moment, però sí que fa referència a la lectura fàcil i a la necessitat de claredat en la comunicació amb els ciutadans. Així, s'esmenta que en el transport discrecional "els procediments de sol·licitud han de ser clars i entenedors" (article 96), i també es demana que la senyalització i la informació escrita sigui "clara i completa" (annex 1a, secció 3.2.3). Quant als impresos en suport paper, "s'ha de redactar amb frases curtes i clares i evitar un llenguatge complex", com també "tenir instruccions clares i concises" (annex 5a, secció B, apartat 23.1.c5). En relació amb els webs, es demanen "mecanismes clars de navegació" i l'ús d'un "llenguatge clar i entenedor perquè el contingut sigui fàcilment comprensible" (annex 5a, secció B, apartat 25.m). També es troben referències al llenguatge clar i senzill en relació amb els missatges, sistemes d'ajuda i textos de les aplicacions mòbils.

Les referències a la lectura fàcil o a la norma UNE 153101 són múltiples, en els contextos següents:

- Rètols informatius d'itineraris i localitzacions (article 23) o en itineraris accessibles o practicables alternatius (article 34).
- Elements de senyalització en transport (article 88), rètols informatius (article 91), com també informació sobre el transport en diversos contextos (articles 90, 92, 103, 104) i compra i validació de títols de transport (article 89).

- Documents públics com ara contractes, autoritzacions o notificacions emesos per l'Administració pública i adreçats a usuaris amb discapacitat (article 114).
- Serveis relacionats amb el patrimoni i la promoció cultural: biblioteques, museus, equipaments d'arts visuals i similars (article 131).
- Campanyes de serveis de salut i de caràcter social (article 136).

En els annexos també hi trobem referències, quan es parla de senyalització i informació dels espais d'ús públic o comunitari (per exemple, escales d'emergència, marquesines, pals de senyalització de parada, autobusos, punts d'informació) o cartel·les en museus i exposicions.

El Codi d'accessibilitat de Catalunya té en compte especialment les persones amb discapacitat i amb dificultats d'interacció amb l'entorn, i això inclou les persones amb discapacitat cognitiva. No és estrany que el focus es posi sobretot en el llenguatge fàcil (o lectura fàcil en el terme tradicional) i fins i tot en pictogrames, aspecte que no abordem en aquest article.

Anant més enllà del Codi d'accessibilitat, altres documents legislatius catalans destacables són el Decret 76/2020, de 4 d'agost, d'Administració digital. L'article 28, sobre disseny dels serveis digitals, exposa que cal tenir en compte l'ús "d'un llenguatge planer i comprensible per a totes les persones". De fet, dins els principis generals de l'Administració digital inclosos a l'article 4, s'esmenta la "transparència per exposar, de manera clara i intel·ligible, les dades i informacions que siguin rellevants per conèixer, entendre, controlar i avaluar la seva acció" i la "inclusivitat per tal que totes les persones, individualment o col·lectivament, puguin ser partícips del benestar general de la societat digital".

Així mateix, el Decret 216/2023, de 5 de desembre, sobre accessibilitat dels llocs web i de les aplicacions per a dispositius mòbils de l'Administració de la Generalitat de Catalunya i del seu sector públic, té un article dedicat exclusivament a la comunicació clara (article 18), que es defineix com "un estil de transmissió de la informació rellevant per a la ciutadania amb un llenguatge, estructura i disseny tan entenedors que les persones destinatàries poden trobar les dades fàcilment, les comprenen i poden usar-les" (article 2).

Més recentment, s'ha publicat l'Acord GOV/29/2024, de 6 de febrer, d'impuls de la comunicació clara de l'Administració de la Generalitat de Catalunya i dels ens del seu sector públic amb la ciutadania. S'hi recull la voluntat que tots els continguts, comunicacions i documents adreçats als ciutadans i emesos per l'Administració de la Generalitat i el sector públic incorporin la comunicació clara. L'acord també pretén impulsar la *Guia de comunicació clara* esmentada anteriorment i aprovar un model de governança de la comunicació clara. En aquest sentit, es crea un Comitè Director de Comunicació Clara, grups de treball multidisciplinaris i un referent de llenguatge planer a cada departament en el seu àmbit competencial.

En aquest context, veiem dues necessitats: d'una banda, que el llenguatge planer esdevingui la modalitat per defecte de l'Administració quan es comunica amb els ciutadans. De l'altra, que els serveis públics ofereixin continguts en llenguatge fàcil pensats per a persones amb dificultats de comprensió. Una opció que es podria estudiar seria el desenvolupament d'una modalitat intermèdia, semblant a l'*easy language plus* alemany, amb la voluntat de cobrir les necessitats d'un espectre més ampli d'usuaris i evitar els problemes d'acceptabilitat de les modalitats més simplificades.

6 De l'àmbit juridicoadministratiu a l'àmbit audiovisual o literari

A Catalunya el llenguatge planer es vincula sobretot a l'àmbit juridicoadministratiu i de comunicació ciutadana, mentre que el llenguatge fàcil s'ha desenvolupat en molts altres entorns. N'oferim alguns exemples a continuació.

En l'àmbit dels mitjans, *El Pallars Digital* té la secció [Fem-ho fàcil - Pallars Digital en Lectura Fàcil](#). Es tracta d'un suplement setmanal amb les notícies més destacades adaptades al llenguatge fàcil. *El Crític* també ha publicat la secció [Infofàcil](#), gràcies al projecte Fàcilment, que impulsa el Grup Cooperatiu TEB. Hi ha entitats que publiquen butlletins adaptats, com ara el [Cosos Nostres](#) de Som Fundació, una revista bimensual en lectura fàcil. D'altra banda, la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals - 3Cat va publicar al 3 desembre de 2023 una sèrie de [notícies](#) en llenguatge fàcil al mateix temps que tres persones amb discapacitat intel·lectual coeditaven i presentaven el TN vespre de cap de setmana de TV3. Actualment 3Cat participa en el projecte europeu Easy-to-understand News for Collaborative Transformation (ENACT), liderat per la radiotelevisió pública eslovena, amb participació de la Universitat Autònoma de Barcelona, l'associació italiana Uniamoci, la televisió pública austríaca (ORF) i la ràdio letona, sobre notícies fàcils.

Pel que fa a textos literaris, l'editorial Castellnou té la col·lecció Kalafat, que adapta clàssics de la literatura universal. L'editorial La mar de fàcil també té un catàleg ampli de llibres adaptats, igual com les Publicacions de l'Abadia de Montserrat, amb 21 títols. Aquest és un àmbit especialment prolífic amb professionals dedicats a aquestes adaptacions.

En l'àmbit cultural, diversos museus ofereixen guies adaptades d'una selecció d'obres o de l'exposició permanent. Per exemple, el Museu d'Art de Girona, el Museu de la Conca Dellà, el Museu Arqueològic i Paleontològic de Moià, la Casa Milà, el Museu Nacional d'Art de Catalunya, el Museu del Mar de Lloret o el Museu de Ciències Naturals de Barcelona, entre d'altres. També hi ha guies adaptades per a exposicions concretes. El Gran Teatre del Liceu, amb una política activa d'accessibilitat, ofereix al seu web resums argumentals de totes les òperes escenificades en català i en castellà.

Tot i que l'Administració té com a objectiu crear documents que apliquin els principis de la comunicació clara (vegeu, per exemple, els [Resums de normes en llenguatge planer](#)), pot ser que això no sigui suficient per a usuaris amb dificultats lectores. Per això el Departament de Justícia i Qualitat Democràtica ofereix des del febrer de 2024 un servei per a persones amb discapacitat que consisteix en l'adaptació de les resolucions judicials a un llenguatge fàcil. Els òrgans judicials o les fiscalies han de fer una instància a la Secretaria per a l'Administració de Justícia demanant el servei i el Departament ho remet a l'Associació Lectura Fàcil, adjudicatària del contracte, que retorna el document en un termini màxim de cinc dies.

D'altra banda, en l'àmbit jurídicoadministratiu, hi ha diverses lleis amb una versió adaptada: n'és un exemple la [Llei d'accessibilitat](#). També s'han adaptat documents informatius de diversa mena, com ara programes electorals o manuals sobre les votacions, així com guies i documents de diversos ajuntaments catalans. El 2019 la Generalitat va convocar oposicions del cos de subalterns reservades per a persones amb discapacitat intel·lectual i es va publicar el temari adaptat. Una bona font de consulta és el [Repositori de l'Associació Lectura Fàcil](#), on es pot filtrar per tipus de document, matèria i idioma.

7 Els reptes

En la darrera part d'aquest article volem apuntar tres reptes i fer esment de la manera com hi estem responnent des de la universitat.

7.1 El repte de la recerca empírica

Un repte és la falta de recerca que demostrï que les persones amb dificultats de lectura entenen més bé els textos escrits en llenguatge fàcil. Hi ha investigacions sobre lecturabilitat, a vegades aplicades a continguts simplificats (Yaneva et al., 2016), i també sobre comprensió lectora, però poca recerca específica sobre l'impacte del llenguatge fàcil en la comprensió d'usuaris amb dificultats de lectura o comprensió.

En aquest sentit, González-Sordé i Matamala (2023) duen a terme una cerca sistemàtica en revistes científiques d'articles publicats entre el 2006 i el 2022 en català, castellà i anglès que facin referència a recomanacions de llenguatge fàcil i aportin dades empíriques sobre la seva eficàcia. De les 617 publicacions que recuperen de bases de dades de referència, només sis són rellevants i cap no inclou el català. Aquesta cerca no conté llibres ni capítols de llibres i està limitada en el temps, però és simptomàtica de la falta d'investigació empírica en l'àmbit.

La cerca identifica estudis que avaluen: a) suport visual; b) simplificació lingüística; c) freqüència lèxica; d) elements de mediació; e) connectors; f) correferències, i g) nombre de frases, llargada del text i de les paraules. Aquests estudis presenten els resultats d'experiments en què es modifica algun dels elements anteriors i es mesura generalment la comprensió, sovint amb persones amb discapacitat cognitiva. La majoria de resultats no són concloents i no permeten afirmar de manera clara que les recomanacions millorin la comprensió. En qualsevol cas, falten estudis amb mostres de participants més àmplies i que incloguin el català per arribar a cap conclusió més ferma. Actualment, González-Sordé du a terme un estudi de tres aspectes que es van identificar com a clau en la cerca sistemàtica: a) la presència de suport visual, sigui en forma de fotografia o de dibuix; b) la subordinació, i c) l'explicitació de la informació (*versus* l'ús de subjectes elidits i pronom febles). L'interès de la investigadora rau no solament a analitzar amb *eye-tracker* com es llegeixen els textos, sinó també a saber quin és el grau de comprensió i les preferències de les persones amb discapacitat cognitiva, en comparació amb les persones sense discapacitat cognitiva.

7.2 El repte de la tecnologia

Ens trobem en un moment d'explosió tecnològica i l'àmbit dels llenguatges entenedors en català no hauria de quedar enrere. Veiem potencial en dos aspectes: d'una banda, les eines de simplificació automàtica i, de l'altra, les eines de suport a la redacció de documents.

Diversos projectes han treballat per desenvolupar eines de simplificació automàtica, des de Simplext (Bott et al., 2012), passant per Able to Include fins a iDEM, un projecte recent (2024-2026) de participació democràtica liderat per Horacio Saggion a la Universitat Pompeu Fabra. El simplificador lèxic i sintàctic desenvolupat per l'equip de Saggion forma part del catàleg de recursos, serveis i tecnologies de la [Xarxa AccessCat](#). Es tracta d'una eina OpenSource de programari avançat dissenyada per transformar tant paraules i expressions lèxiques com textos sintàcticament complexos. De moment només està disponible en anglès, castellà i portuguès, però s'espera que el projecte iDEM generi tecnologies també en català.

Una altra línia de recerca interessant són els programes de redacció assistida per escriure textos d'àmbits especialitzats en llenguatge planer. En castellà hi ha, entre d'altres, les eines [arText](#) i arText claro, editors en línia desenvolupats per la investigadora Iria da Cunha i el seu equip a la UNED que ajuden a estructurar el document, donar-li forma i corregir-lo ortogràficament a més de revisar l'adequació del text d'acord amb les normes del gènere o el llenguatge planer (Da Cunha, Montané i Hysa, 2017; Da Cunha, 2022). També hi ha eines d'avaluació de la claredat de textos com [Clara](#), de l'empresa Prodigioso Volcán.

En català hi ha una quantitat de recursos considerable, amb plantilles de formularis disponibles per als professionals (vegeu el portal [Compendium.cat](#)). També s'han desenvolupat eines com els Documents Administratius Universitaris ([DAU](#)) i s'està treballant en l'adaptació del projecte arText al català amb finançament del Govern de les Illes Balears i de la Generalitat de Catalunya. El potencial de la intel·ligència artificial és enorme. Cal estar amatents al desenvolupament d'assistents que ajudin a crear i adaptar textos més entenedors, més enllà de les eines de revisió dels processadors de textos, que també inclouen recomanacions de redacció planera i d'accessibilitat.

El desenvolupament de tecnologies de suport és un repte, però no l'únic, en l'àmbit tecnològic. Cal que els llenguatges entenedors tinguin presència en contextos tecnològics innovadors des de bon principi. En

aquest sentit, es pot considerar un èxit que el [Focus Group on Metaverse \(FG-MV\)](#) de la Unió Internacional de Telecomunicacions de l'ONU, que durant el 2023-2024 ha estat definint documents prenormatius sobre mons virtuals, hagi desenvolupat documents sobre accessibilitat on es fa referència al llenguatge fàcil i al llenguatge planer.

7.3. El repte de la llengua oral: el cas del projecte EASIT

Bona part dels esforços en l'àmbit dels llenguatges entenedors s'ha centrat en els textos escrits, però hi ha diverses veus que posen sobre la taula la necessitat d'anar més enllà i considerar també el llenguatge oral. En aquest apartat abordarem aquest aspecte fent referència al projecte [EASIT](#) (Easy Access for Social Inclusion).

EASIT és un projecte Erasmus + desenvolupat del 2018 al 2019 pel grup de recerca TransMedia Catalonia i liderat per Anna Matamala, que la Comissió Europea va seleccionar com a bona pràctica. El projecte partia de dues preguntes, inspirades per Bernabé-Caro i Orero (2019): es pot aplicar el llenguatge entenedor a entorns audiovisuals? Es poden crear serveis d'accessibilitat híbrids? Amb aquestes dues preguntes, EASIT es va plantejar diversos objectius:

- Presentar una panoràmica de la formació i pràctica dels llenguatges entenedors a Europa.
- Estudiar si els llenguatges entenedors es podien traslladar a l'entorn audiovisual, concretament a serveis d'accessibilitat com ara la subtitulació i l'audiodescripció i també a continguts audiovisuals com ara les notícies.
- Definir nous perfils professionals.
- Crear currículums educatius per formar aquests nous perfils professionals.
- Crear continguts educatius d'accés obert per formar aquests professionals.
- Estudiar i proposar estratègies de certificació.

Per assolir el primer objectiu, es va distribuir un qüestionari en línia a diversos països europeus. Es van recollir 128 respostes que van oferir una visió global dels professionals implicats en l'àmbit dels llenguatges entenedors a Europa (Perego, 2020). Els resultats mostren que les professionals són principalment dones (74 %), entre 41 i 60 anys, amb formació universitària (66 %), que treballen de formadores (44 %), traductores (41 %) i creadores de continguts fàcils (39 %). La majoria treballen en llenguatge fàcil (56 %), tot i que hi ha qui combina diverses modalitats (26 %). La seva feina principal són els textos impresos (84 %) o digitals (63 %), generalment en l'Administració pública o els sectors educatius i culturals. Aquestes professionals es formen sobretot en tallers específics (59 %) o a la mateixa empresa (42 %), i destaquen com a habilitats principals el bon coneixement de la gramàtica i del vocabulari, del disseny i la presentació visuals, de l'organització textual i la multimodalitat.

Per donar resposta al segon objectiu, es van fer 23 entrevistes i quatre grups de discussió que van debatre tres possibles nous perfils professionals: l'expert en subtítols fàcils de comprendre, l'expert en audiodescripcions fàcils de comprendre i l'expert en notícies audiovisuals fàcils de comprendre (Matamala, 2022). Quant a la subtitulació fàcil, hi ha professionals que consideren que els subtítols actuals ja són simplificats, però que aplicar les regles del llenguatge fàcil als subtítols comportaria dificultats en relació amb el temps de permanència en pantalla o la longitud de les línies. Alguns dels reptes són la sincronia i l'acceptabilitat, i alguns gèneres (com ara l'educatiu o l'informatiu) es consideren més adequats que altres a l'hora de generar subtítols simplificats. Bernabé-Caro i Garcia (2019), Bernabé-Caro et al. (2020) i Oncins et al. (2020) són investigadors que han treballat de manera empírica en aquests conceptes. Quant a l'audiodescripció fàcil, les restriccions d'espai van ser un element de discussió, com també el contrast que es podria donar entre una audiodescripció fàcil i uns diàlegs complexos. D'aquesta dificultat va sorgir la proposta de diferenciar entre l'audiodescripció estàndard i una audiodescripció adaptada que es podria

oferir a través del web (Arias-Badia i Matamala, 2020). Pel que fa a les notícies fàcils, la dificultat principal és que les notícies són textos breus amb molta informació pressuposada, però es va considerar que era important oferir diàriament notícies en format fàcil, preferiblement distribuïdes a través d'Internet.

El tercer objectiu d'EASIT feia referència a la definició de perfils professionals. Després d'un treball de documentació i discussió, es van crear tres llistes de destreses per a cada un dels tres perfils acordats, agafant el model de l'agència European Certification and Qualification Accreditation (ECQA). Aquestes llistes tenen continguts comuns: a) accessibilitat als mitjans (amb temes com ara diversitat, accessibilitat, disseny universal, serveis d'accessibilitat); b) llenguatges entenedors (definició, legislació, normes i recomanacions, processos, llenguatge i presentació visual), i c) professió (habilitats personals i interpersonals). També tenen un bloc específic per a cada un dels perfils amb la mateixa estructura interna: a) processos; b) aspectes lingüístics, i c) aspectes tècnics.

A partir d'aquestes llistes es va treballar en el quart objectiu i de manera col·laborativa es van dissenyar dues propostes educatives: d'una banda, un curs en línia obert i massiu de cinc unitats adreçat a professionals que busquen una formació inicial. De l'altra, un curs universitari modular de 30 crèdits i sis mesos de durada. Els currículums es van dissenyar i estan disponibles al web. També s'han creat els continguts educatius que donen resposta al cinquè objectiu del projecte. El resultat és el projecte [EASIT](#), una plataforma docent en obert estructurada en diverses unitats:

- unitat 1, accessibilitat als mitjans;
- unitat 2, llenguatge fàcil de comprendre;
- unitat 3A, llenguatge entenedor i subtitulació;
- unitat 3B, llenguatge entenedor i audiodescripció;
- unitat 3B, llenguatge entenedor i periodisme;
- unitat 4, la professió.

Cada unitat presenta un vídeo introductori i una sèrie de vídeos educatius. Els vídeos són majoritàriament en anglès, però n'hi ha un nombre significatiu amb subtítols en altres llengües com ara el català. La plataforma està pensada de tal manera que l'usuari es pot descarregar el vídeo, els subtítols, la transcripció o les diapositives de manera separada. Les unitats també inclouen referències bibliogràfiques i recursos addicionals, a més d'un qüestionari final d'avaluació autocorrectiu.

La plataforma està ideada tant per a professors que volen fer servir aquests materials a les classes com a alumnes autodidactes. Tots els materials del projecte es troben disponibles en accés obert al [Dipòsit Digital de Documents de la UAB](#) i estan enllaçats des del web del projecte i la plataforma educativa.

Finalment, quant al sisè objectiu, es va treballar en diversos mecanismes de certificació. Es van oferir dos cursos de formació derivats del projecte i reconeguts per la UAB: un curs de gestió i promoció de l'accessibilitat que oferia una visió global dels serveis d'accessibilitat per fer la informació i la comunicació accessibles (curs 2021-2022) i un curs sobre comunicació digital accessible, que se centrava en llenguatges entenedors en anglès, català i castellà (curs 2021-2022).

Aquest projecte educatiu ha derivat en investigacions posteriors. A partir dels resultats dels grups de discussió sobre audiodescripció, Arias-Badia i Matamala (2023) han iniciat una sèrie d'estudis en català, castellà i anglès per veure fins a quin punt les audiodescripcions actuals són fàcils de comprendre. Els resultats demostren que la llengua de l'audiodescripció té molts punts en contacte amb el llenguatge fàcil, però també evidencien que les audiodescripcions estan incloses en un context determinat i que tenen en compte les necessitats de les persones que no veuen el contingut, no pas de les que tenen dificultats per entendre'l.

D'altra banda, Matamala (2023) repassa normes i recomanacions per veure com tracten la llengua oral i identifica diverses pràctiques: en primer lloc, cadenes de televisió d'Àustria (ORF), Finlàndia (YLE) i Suècia (SVT), i ràdios de Finlàndia, Letònia i Suècia que ofereixen notícies fàcils, en alguns casos també a Internet; serveis d'interpretació fàcil; audioexplicacions fàcils, o l'anomenada *audiodescripció para intelectuales* de l'Argentina. Són pràctiques diverses que tenen en comú la creació d'un text oral no interactiu fàcil adreçat principalment a persones amb dificultats de comprensió, sovint persones amb discapacitat cognitiva. Pujadas i Matamala (en premsa) presenten els resultats d'onze entrevistes amb professionals que ofereixen els serveis anteriors. Els entrevistats afirmen traslladar les normes escrites a contextos orals, però al mateix temps destaquen la importància de la velocitat, les pauses i una bona pronunciació com també les especificitats de cada gènere textual. També fan notar que els textos audiovisuals presenten restriccions espaciotemporals que obliguen a resumir la informació.

Matamala (2023) destaca la necessitat d'aprofundir més en el concepte que anomena *audiofàcils*, inspirant-se en un servei que l'empresa [Aptent](#) havia ofert al Teatre Reial de Madrid. Encara no tenim una definició clara del que seria un audiofàcil ni tampoc sabem si el terme reeixirà, però ens l'imaginem de diverses maneres: un audiofàcil podria ser una explicació que s'inclou en els espais sense diàleg d'un contingut audiovisual (per exemple, una pel·lícula o un documental) per explicar allò que passa. Un audiofàcil podria ser una audioguia d'un museu que explica la visita d'una manera clara i senzilla, en línia amb el que ofereix el projecte [Engagement](#) al Museu Nacional d'Art de Catalunya. Un audiofàcil serviria per a les persones que tenen dificultats per comprendre textos complexos o estàndard, però també seria útil per a tothom que vol gaudir d'un text més comprensible.

Aquestes idees, necessitats i recerques són a l'origen del projecte [WEL](#) (2023-2026), que té com a objectiu investigar com es podrien traslladar les recomanacions del llenguatge fàcil a modalitats orals. WEL es proposa desenvolupar el concepte d'audiofàcil i aplicar-lo, si és possible, a dos entorns: les visites culturals de lleure i els tutorials dels videojocs. En la primera fase del projecte, s'ha fet un mapa de les pràctiques actuals i s'està treballant en dos aspectes: d'una banda, s'estan fent investigacions per identificar l'impacte de diversos trets prosòdics (velocitat de locució i pauses) en la comprensió i les preferències dels usuaris; de l'altra, hi ha grups de discussió que treballen per identificar les necessitats dels usuaris i els reptes principals en els dos casos d'ús seleccionats. No és l'únic projecte en marxa que aborda la llengua oral fàcil, però sí l'únic que treballa en català. A escala europea, el projecte [SELSI](#) (Spoken Easy Language for Social Inclusion) estudia l'ús del llenguatge fàcil en comunicacions orals interactives i genera recomanacions basades en proves amb usuaris.

8 Conclusions

El 16 de desembre de 2022 l'Assemblea General de les Nacions Unides aprovava la resolució A/RES/77/240, que promou la comunicació entenedora (*easy-to-understand communication* en l'original) per a l'accessibilitat de les persones amb discapacitat. Aquesta resolució ressalta el paper clau de la inclusió i l'accessibilitat en tots els aspectes de la vida. La resolució fa notar que aquesta comunicació entenedora no adopta una única forma, sinó que depèn de necessitats específiques, i insta els estats membres a incrementar els esforços per superar les barreres en la informació i la comunicació. La resolució destaca que aquest tipus de comunicació beneficia tothom, especialment les persones amb discapacitat intel·lectual, les persones amb dificultats de lectura i les persones que pertanyen a minories.

En aquest article hem fet una repassada de les diverses formes que pot adoptar aquesta comunicació entenedora, abordant la variació denominativa i conceptual a l'entorn del llenguatge fàcil i del llenguatge planer. Hem presentat uns breus apunts històrics i hem descrit la situació actual, prioritzant el context de

Catalunya sense oblidar algunes normes estatals i internacionals de rellevància. Ens ha semblant adient no fixar-nos només en el llenguatge juridicoadministratiu sinó oferir una fotografia més àmplia, i hem aprofitat els últims apartats per posar l'accent en els reptes que la recerca ens pot ajudar a afrontar. Ens cal comprovar científicament algunes de les recomanacions que fem, ens cal integrar la tecnologia de manera útil, aprofitant el potencial de la intel·ligència artificial, i ens cal anar més enllà del text escrit per garantir una comunicació per a tothom en qualsevol situació comunicativa. També ens cal pensar quines formes adoptarà la comunicació perquè tothom pugui exercir drets com ara l'accés a l'educació, la justícia, la cultura, la salut, el transport, el lleure o la participació ciutadana, i pugui viure de manera plena i independent.

9 Referències

- A/RES/77/240, de 16 de desembre de 2022, de l'Assemblea General de l'Organització de les Nacions Unides. *Promoting and mainstreaming easy-to-understand communication for accessibility for persons with disabilities*.
- Acord GOV/29/2024, de 6 de febrer, d'impuls de la comunicació clara de l'Administració de la Generalitat de Catalunya i dels ens del seu sector públic amb la ciutadania. (DOGC, núm. 9097, 08.02.2024).
- Ajuntament de Barcelona. (2022). [*Siguem clars. Guia de comunicació clara per a administracions*](#). Ajuntament de Barcelona.
- Arias-Badia, Blanca, i Matamala, Anna. (2023). Audio description from an easy-to-understand perspective: A corpus-based study in Catalan. *Jostrans. Journal of Specialised Translation*, 40, 268-296.
- Arias-Badia, Blanca, i Matamala, Anna. (2020). [Audio description meets Easy-to-Read and Plain Language: results from a questionnaire and a focus group in Catalonia](#). *Zeitschrift für Katalanistik*, 33, 251-270.
- Asociación Española de Normalización (UNE). (2018). *UNE 153101 EX. Lectura fácil. Pautas y recomendaciones para la elaboración de documentos*.
- Bernabé-Caro, Rocío, i García, Óscar. (2019). [Identifying parameters for creating Easy to Read subtitles](#). *CoMe*, IV(1), 49-70.
- Bernabé-Caro, Rocío, i Orero, Pilar. (2019). Easy to Read as multimode accessibility service. *Hermeneus*, 21, 53-74. <https://doi.org/10.24197/her.21.2019.53-74>
- Bernabé-Caro, Rocío, Orero, Pilar, García, Óscar, i Oncins, Estel·la. (2020). Validation of easy-to-read subtitles. Dins Daniel Dejica, Carlo Eugeni i Anca Dejica-Cartis (ed.), *Translation studies and information technology – New pathways for researchers, teachers and professionals* (p. 162-175). Editura Politehnica.
- Bott, Stephan, Saggion, Horacio, i Mille, Simon. (2012). Text simplification tools for Spanish. Dins Nicoletta Calzolari, Khalid Choukri, Thierry Declerck, Mehmet Ugur Dogan, Bente Maegaard, Joseph Mariani, Asunción Moreno, Jan Odijk i Stelios Piperidis (ed.), *Proceedings of the Eight International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC'12)* (p. 1665-1671). LREC.
- Cassany, Daniel. (2005). [Plain Language in Spain](#). *Clarity*, 53, 41-43.
- Cutts, Martin. (2020). *Oxford Guide to Plain English*. Oxford University Press.
- Da Cunha, Iria. (2022). Un redactor asistido para adaptar textos administrativos a lenguaje claro. *Procesamiento del Lenguaje Natural*, 69, 39-49.

- Da Cunha, Iria, Montané, M. Amor, i Hysa, Luis. (2017). [The arText prototype: An automatic system for writing specialized texts](#). Dins Anselmo Peñas, i André Martins (ed.), *Proceedings of the 15th Conference of the European Chapter of the Association for Computational Linguistics (EACL 2017). Software Demonstrations* (p. 57-60). Association for Computational Linguistics.
- Decret 216/2023, de 5 de desembre, sobre accessibilitat dels llocs web i de les aplicacions per a dispositius mòbils de l'Administració de la Generalitat de Catalunya i del seu sector públic. (DOGC, núm. 9052, 30.11.2023).
- Decret 209/2023, de 28 de novembre, pel qual s'aprova Codi d'accessibilitat de Catalunya. (DOGC, núm. 9058, 12.12.2023).
- Decret 76/2020, de 4 d'agost, d'Administració digital. (DOGC, núm. 8195, 06.08.2020).
- García, Óscar. (2012). [Lectura fácil, métodos de redacción y evaluación](#). Real Patronato sobre Discapacidad.
- Gelpí, Cristina. (2006). [Llenguatge planer a Espanya](#). *Biblio3W Revista Bibliográfica de Geografía y Ciencias Sociales*, 11(687).
- Generalitat de Catalunya. (2024). [Guia de comunicació clara](#). Generalitat de Catalunya.
- González-Sordé, Mariona, i Matamala, Anna. (2023). Empirical evaluation of Easy Language recommendations: a systematic literature review from journal research in Catalan, English, and Spanish. *Universal Access in the Information Society*. <https://doi.org/10.1007/s10209-023-00975-2>
- International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA). (2010). [Guidelines for easy-to-read materials](#). *IFLA Professional Reports*, 120.
- Freyhoff, Geert, Hess, Gerhard, Kerr, Linda, Menzel, Elizabeth, Tronbacke, Bror, i Van Der Veken, Kathy. (1998). [Make it Simple. European guidelines for the production of easy-to-read information for people with learning disability for authors, editors, information providers, translators and other interested persons](#). International League of Societies for the Mentally Handicapped (ILSMH).
- Inclusion Europe. (2010). [Information for all: European standards for making information easy to read and understand](#).
- International Organization for Standardization (ISO). (2023). *ISO/IEC 23859:2023. Information technology – User interfaces – requirements and recommendations on making written text easy to read and understand*.
- International Organization for Standardization (ISO). (2023). *ISO 24495-1:2023. Plain Language. Part 1: Governing principles and guidelines*.
- Lindholm, Camilla, i Vanhatalo, Ulla (ed.). (2021). *Handbook of Easy Languages in Europe*. Frank & Timme.
- Llei 13/2014, del 30 d'octubre, d'accessibilitat. (DOGC, núm. 6742, 04.11.2014).
- Maaß, Christiane. (2020). *Easy Language - Plain Language - Easy Language Plus. Balancing comprehensibility and acceptability*. Frank & Timme.
- Matamala, Anna. (2019). *Accessibilitat i traducció audiovisual*. Eumo.
- Matamala, Anna. (2022). Easy-to-understand language in audiovisual translation and accessibility: state of the art and future challenges. *XLinguae*, 15(2), 130-144. <https://doi.org/10.18355/XL.2022.15.02.10>

- Matamala, Anna. (2023). Easy audios for easy audiovisual content: an overview. Dins Carmen Pena Díaz (ed.), *The making of accessible audiovisual translation* (p. 83-106). Peter Lang.
- Mayol, Carme, i Salvador, Eugènia. (1999). [Materials de lectura-fàcil: Anàlisi, directrius internacionals i proposta per a elaborar aquests materials a Catalunya](#). FUS, Grup de Fundacions.
- Mazur, Beth. (2000). Revisiting Plain Language. *Technical communication: Journal of the Society for Technical Communication*, 47(2), 205-211.
- Montolío, Estrella, i Tascón, Mario (ed.). (2020). *El derecho a entender. La comunicación clara, la mejor defensa de la ciudadanía*. Prodigioso Volcán/Catarata.
- Oncins, Estel·la, Bernabé, Rocío, Montagud, Mario, i Arnáiz-Uzquiza, Verónica. (2020). Accessible scenic arts and virtual reality: a pilot study in user preferences when reading subtitles in immersive environments. *Monografias de Traducción e Interpretación*, 12, 214-241. <https://doi.org/10.6035/MonTI.2020.12.07>
- Perego, Elisa. (2020). *Accessible communication: a cross-country journey*. Frank & Timme.
- Plain Language Action and Information Network (PLAIN). (2011). [Federal Plain Language Guidelines](#).
- Pujadas, Marina, i Matamala, Anna. (en premsa). Oral easy-to-understand Language in audiovisual content: insights from interviews with professionals. *Hermeneus*.
- Yaneva, Victoria, Temnikova, Irina, i Mitkov, Ruslan. (2016). Evaluating the readability of text simplification output for readers with cognitive disabilities. Dins Nicoletta Calzolari, Khalid Choukri, Thierry Declerck, Sara Goggi, Marko Grobelnik, Bente Maegaard, Joseph Mariani, Helene Mazo, Asunción Moreno, Jan Odijk i Stelios Piperidis (ed.), *Proceedings of the Tenth International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC'16)* (p. 293-299). LREC.